

Kapitola sedmá *O Rembotovi, synovi Eberharda de Castro*, opět z pera M. Říhové, představuje dalšího, dosud jen málo známého lékaře působícího na dvoře Karla IV. Základem studie jsou poznatky vytěžené z textů kodexu vatikánské knihovny Pal. Lat. 1349, jenž je Rembotovým autografem (a obsahuje i text regimina pro Karla IV.), a z kodexů z původní Rembotovy knihovny. Jedná se o práci ohledně osoby tohoto lékaře objevnou, průkopnickou, neboť autorka upřesňuje a doplňuje poznatky o Rembotově životě, mapuje jeho kariérní postup a zabývá se jeho tituly; u nich je však podle autorky nutno provést další výzkum. *Regimen sanitatis ad Carolum imperatorem* je prozatím jediné známé literární dílo tohoto středověkého vzdělance a je v této knize publikováno vůbec poprvé. Nalezneme jej v kapitole osmé pod názvem *Liber de regimine sanitatis directus Karolo imperatori anno Domini 1360* (přepis autografu M. Říhová a D. Stehlíková, edice, překlad a komentář D. Stehlíková). Jedná se o velmi těžký text, ale D. Stehlíková se překladu (vedle kvalitní ediční práce) zhostila výtečně. V textu se nacházejí četná slova terminologické povahy, jež bylo nutno přeložit jednoslovně, jejichž význam je však speciální, upřesňující význam základní: např. slovo *labor* (D. S.: bolest; ve smyslu bolestivá námaha vznikající při pohybu; bolest v důsledku nemoci, pozn. 83) či *ira* (D. S.: hněv; ve smyslu zdravé psychické napětí, pozn. 55) a další. Doplňující výklady překladatelka uvedla v cenném komentáři k textu – teprve komentář tak umožňuje správným způsobem text pochopit; zároveň seznamuje s teoretickými východisky léčby ve středověku.

V deváté kapitole (*Havel ze Strahova – Gallus de Monte Sion, někdy též de Summo*) představuje M. Říhová lékaře Karla IV., který si ve své době vydobyl skvělou pověst a patrně i značnou panovníkovu oblibu. Podrobně se zabývá jeho regimínem pro Karla IV., známým pouze ze dvou dochovaných rukopisů, a dochází k závěru, že toto osobní regimen je čistě profylaktického charakteru. Edice a překladu rukopisného textu *Regimen Magistri Galli de Strahow ad Karolum*, pro nějž existuje nedostačující a již zastaralá edice F. Müllera z r. 1819 (s. 172), se ujal D. Tomíček (desátá kapitola). Latinský text je rozsahem kratší než výše uvedené texty, ale rovněž obtížný. Jakkoli je překlad jako celek dobře zvládnutý, přece jen se domnívám, že by na některých místech potřeboval ještě upřesnit

(za jiné např. *cibus temperatus, sed quod vergat ad parvitatem* – přeloženo jako „pokrm přiměřený, spíše jednodušší“, místo „pokrm přiměřený, v malém množství“, s. 187). V překladu došlo i k vypadnutí slova (*nec sompnus*, s. 178 či *virtutis*, s. 184), v latinské i české části nacházíme zbytečné překlepy. Jako celek je však nová edice bezpochyby přínosná a lze se domnívat, že některé nedostatky vznikly jen z nepozornosti.

Základem bádání hlavní autorky Milady Říhové a významným prvkem této knihy je práce s rukopisnými texty – bez ní je výzkum středověké medicíny nemyslitelný. Nalezneme zde jak výborné edice a skvělé překlady, tak další kapitoly, v nichž M. Říhová ilustruje osobu středověkého graduovaného lékaře v širokém záběru: od způsobu a obsahu vzdělávání, jeho postavení ve společnosti, etických otázek, způsobu chování k pacientovi až po jeho odbornou literární činnost. Autorka přináší nové poznatky o výše uvedených lékařích a předkládá řadu námětů pro další směry bádání. Kniha obsahuje seznam zkratk, obsáhlý seznam použitých pramenů a literatury a jmenný rejstřík. Zaujme také krásnou úpravou – má přitažlivý přebal s vyobrazeními převzatými z rukopisů, uvnitř nalezneme reprodukované ilustrace z rukopisných textů, které sloužily jako podklad edic. To dotváří celkovou atmosféru knihy, která je čtivá i poučná zároveň. Na druhý díl, který M. Říhová avizuje v předmluvě, se můžeme upřímně těšit.

HANA FLORIANOVÁ

A Companion to the Great Western Schism (1378-1417), eds. Joëlle ROLLO-KOSTER – Thomas M. IZBICKI, Brill, Leiden – Boston 2009 (= Brill's Companions to the Christian Tradition 17)

467 s., ISBN 978-90-04-16277-8

Ediční řada Companion se snaží přinést podstatné informace či shrnutí k určitým kulturně historickým problémům (např. kvodlibety 13. a 14. století), či v nedávné minulosti ke klíčovým osobnostem, jako byli Jean Gerson či John Wyclif Nejsou to soustavné monografické výklady, nýbrž soubory více či méně kompaktních článků, které si sice nemohou dělat ambice

na komplexní pokrytí příslušné problematiky (i když to tak někdy může z titulu vypadat), ale mají osvětlovat klíčové otázky naznačené tematiky. Příslušné rozpravy zde spojuje závěrečná bibliografie základních edic a literatury (jak se tu praví, jde o tituly *of general importance*).

Při hodnocení svazku věnovanému problematice velkého schismatu si dovoluji začít od závěru, tedy bibliografií. Seznam vlastních edic pramenů přesahuje jen o něco málo jednu stránku a obsahuje nevyvážený, ba skoro lze říci náhodný seznam edic různé kvality a dosahu, v němž postrádáme např. nejen Repertorium Germanicum či Finkeho Acta concilii Constanciensis (ačkoli jsou v knize použity), ale i mnoho dalších velkých obecných edic. Ještě zřetelněji to je patrné u literatury, kde z přibližně 160 titulů pochází valná většina z posledních dvou tří decenií, přičemž jde často o články omezeného rozsahu. V rozpravách samotných je ovšem citováno více, takže se uživateli někdy dostane dalších odkazů a vodítek. Nicméně je třeba konstatovat, že takřka všemš jde o práce anglo-americké, do jisté (malé) míry ještě francouzské a částečně italské. Zato z literatury německé, často klíčové, tu nalezneme jen W. Brandmüllera dvakrát, dále D. Jaspera a H. G. Krauseho, oba s prací o dekretu o papežské volbě v r. 1059 (!), L. Pastorovy Dějiny papežů od renesance (!) v italském překladu, Gregoroviovy Dějiny Říma v anglickém překladu. B. Schimmelpfenniga nalezneme 3x, z toho dvakrát s anglickým textem, dále jeden italský článek R. Elzeho a konečně knihu S. Weisse o zásobování papežského avignonského dvora (tento badatel se jako jediný dostal do jedenáctičlenného kolektivu všemš amerických autorů). Z naznačeného plyne, že se čtenáři nedostane odkazu na základní práce J. Hallera, A. Esche, C. F. Hefeleho (ani v doplněné francouzské verzi H. Leclercqua), o dalších autorech ani nemluvě.

Obraťme ale pozornost alespoň k těm rozpravám, které svým rozsahem či vytyčeným tématem naznačují možnost hlubšího záběru. Joëlle Rollo-Koster (*Civil Violence and The Initiation of the Schism*) klade důraz na nátlak římského lidu na papežskou volbu v roce 1378 jako na prapůvod veškerého dalšího vývoje. Jen připojím upozornění, že je v té souvislosti zmíněn Karel IV., byt bychom jeho jméno v rejstříku marně hledali. Titul studie Philipa Daileadera (*Local experiences of the Great Western Schism*) lze snad nejvýstižněji přetlumočit jako „regionální reflexe“. Autor skicuje snahu francouzské koruny po odstra-

nění schismatu ve spolupráci s jednotlivými teritorii (České království nepřichází, neboť je integrováno s říšskými aktivitami), sleduje dopad schismatu na diecézní správu a řádový život (zejména na mendikanty), dále pak na města s důrazem na Florencii a posléze na některé univerzity. Michael Hanly (*Witness to the Schism. The Writings of Honorat Bovet*) přibližuje svědectví poučeného benediktinského mnicha a vzdělaného univerzitáka z kláštera v Selonnetu (Salona) v embrunské diecézi, který byl účasten různých politických poselství a jednání a jenž zanechal několik latinských i francouzských prací o prvních desetiletích schismatu. My jej známe z cesty do Prahy k Václavu IV. v roce 1400 jako Honoré Boneta (a budeme jej muset asi „přejmenovat“), jehož pražská řeč je dochována v Husově autografu psaném pro Křišťana z Prachatic (autor Bartošovu edici zná). Rovněž Michael A. Ryan (*Byzantium, Islam and the Great Western Schism*) začíná Bovetem, tedy interpretací jeho alegorie L'apparition maistre Jehan de Meun, tj. dotazy čtyř „outsiderů“, totiž lékaře, žida, muslima a dominikána anonymnímu spícímu převorovi ohledně současného stavu latinského křesťanství. Navazuje skica vztahů Byzance k západnímu schismatu, zejména rozborem spisku (proroctví) Anselma Turmedy, po konverzi známého jako Abdallah al-Taryuman, z roku 1398, ale všimá si i jiných vazeb i autorů (zejména Juana Torquemady).

Umělecký vývoj v Avignonu a příslušný patronát Klimenta VI. a Benedikta XIII. přibližuje Cathleen A. Fleck (*Seeking Legitimacy: Art and Manuscripts for the Popes in Avignon from 1378–1417*), v dalším výkladu pak sleduje vývoj knihovny za obou citovaných papežů s důrazem na iluminované rukopisy. Christopher M. Bellitto (*The Reform Context of the Great Western Schism*) věnuje ve svém přehledu zřetelnou pozornost i Wyclifovi a Husovi. David Zachariah Flanagan (*Extra ecclesiam salus non est – sed quae ecclesia?: Ecclesiology and Authority in the Later Middle Ages*) probírá zejména eklesiologii J. Gersona v návaznosti na Marsilia z Padovy a W. Occama, Phillip H. Stump (*The Council of Constance and the End of the Schism*) sleduje klíčové události resp. projevy oněch let a vysoko hodnotí roli, kterou tu sehrál král Zikmund. Knihu uzavírá – nepočítám-li rejstřík a úvodem připomenutou bibliografií, čtyřstránkový závěr T. M. Izbického, podávající výhled až do novověku.

Je-li možno úvodní slovo titulu knihy přeložit jako Průvodce po ..., je třeba říci, že tomu tak není. Na druhé straně ale lze v díle nalézt řadu informací o důležitých pramenech, zejména literárních, i o okolnostech, které v našem zorném poli buď unikaly pozornosti, či stály na jejím okraji. Větší pozornost středoevropským poměrům by nicméně bývala knize prospěla.

IVAN HLAVÁČEK

Petr ČORNEJ, 30. 7. 1419. *První pražská defenestrace. Krvavá neděle uprostřed léta*, Havran, Praha 2010 (= Dny, které tvořily české dějiny 20)

187 s., ISBN 978-80-87341-00-1

První pražská defenestrace je dnes obecně považována za počátek husitské revoluce, která významně ovlivnila politický, hospodářský, ideově-náboženský a společenský vývoj Českého království. Přelomovost daného okamžiku chápali nejen soudobí zpravodajové a s mírným odstupem i samotní aktéři a současníci novoměstské defenestrace, ale také novodobí historikové. Na první pohled by se mohlo zdát, že k danému tématu již nelze přinést nic nového a že je tak říkajíc vytěžené. Z tohoto omylu nás ovšem vyvádí anotovaná publikace, jež je rozdělena do pěti úzce provázaných, na sebe navazujících a přesně chronologicky vymezených částí: *Expozice, Kolize, Krize, Peripetie a Katastrofa*.

Knihu otevírá kapitola nazvaná *Inspirace*, v níž autor upozornil na doposud v českém prostředí blíže neznámé okolnosti kolem povstání vřatislavských řemeslníků proti tamní městské radě, reprezentované především příslušníky městského patriciátu. Události ve Vřatislavi roku 1418 totiž nebyly prosty defenestračních scén a s největší pravděpodobností představovaly vzor i pro pozdější novoměstské dění. Na následujících stránkách se však Čornej nezaměřil pouze na první pražskou defenestraci, ale při snaze o vysvětlení všech okolností, které k ní vedly, se v širších souvislostech vrací až do doby nedlouho po upálení Jana Husa. Věnuje pozornost vývoji politické, společenské a náboženské situace v Čechách a na Moravě bezprostředně po Husově upálení jak z pohledu svazu husitské šlechty, tak pražské „české obce“. Autor neopomněl ani zdůraznit úlohu Václava IV., pro nějž

byla nastalá situace naprosto nová a jedinečná, z čehož pramenila i panovníkova na první pohled protichůdná rozhodnutí. V Čornejově pojetí král vystupuje jako panovník, snažící se v bouřlivé době udržet a spravovat své země v souladu s tím, co považoval za Bohem svěřený úkol, přičemž se přirozeně opíral především o své husitské okolí. Stranou zájmu nezůstala ani politická aktivita Zikmunda Lucemburského nebo zápasy rodící se husitské strany s představiteli kostnického koncilu. Oba panovníci jsou zároveň očistěni od řady soudobých i později rozšiřovaných pomluv, které pocházely jednak z pera nepřátel husitství, jednak z radikálních husitských pamfletů. Autor upozorňuje také na skutečnost, že poměry před výbuchem husitské revoluce nebyly jednoznačné a v zemi se pořád nacházela řada osob loajálních institucionální církvi a spíše konzervativního založení.

Následuje detailní líčení průběhu defenestrace, přičemž velká pozornost je věnována smyslu celého aktu, který měl znakovou povahu. Dav lidí shromážděný před Novoměstskou radnicí svým činem dal jasně najevo srozumitelný vzkaz. Konšelé, kteří byli doposud výše než my, nespravedlivě nám vládli a poroučeli, se náhle a rychle ocitnou dole, dokonce v samotném pekle, protože se nestačili vyzpovídat ze svých hříchů. Přestože byla defenestrace chápána jako zasloužený trest, jenž stihl odpůrce božích pravd, i v husitském prostředí se vyskytovaly názory zpochybňující juristické zdůvodnění násilného činu.

Čornej přesvědčivě dokládá, že novoměstský převrat nebyl nahodilým nebo spontánním činem, ale organizačně připravenou a skvěle zvládnutou akcí. Zaslouženou pozornost věnuje také kazateli Janu Želivskému, jenž byl nejen výraznou osobností počátků husitské revoluce, ale především hlavním zosnovatelem a vůdcem husitského zástupu, který provedl defenestraci. Monografii uzavírá vyličení důsledků převratu a jeho vlivu na následný vývoj v českých zemích až téměř do poloviny roku 1420, kdy došlo při nočním zasedání husitských představitelů na Staroměstské radnici k rozhodnutí postavit se Zikmundově vojenské intervenci ozbrojeným odporem.

Časté uvádění vlastnictví domů jednotlivých protagonistů dění na Starém nebo Novém Městě pražském se může zdát na první pohled samoúčelné a zdlouhavé, nicméně tomu tak zdaleka není. Pouze dokonalá znalost topogra-